

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 2, 2010 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 351:82: 658

Т.А. Новицька,
здобувач, Академія муніципального управління

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Побудовано механізм державного регулювання інвестиційної діяльності. Наведена рівнева градація в структурі державного механізму інвестиційної безпеки.*

***Annotation.** The mechanism of the state adjusting of investment activity is built. Resulted level gradation in the structure of state mechanism of investment safety.*

***Ключові слова.** Інвестиційна безпека, заходи, механізм забезпечення, система регулювання, суб'єкти господарювання.*

Вступ

Значення інвестиційного процесу в контексті забезпечення економічної безпеки посилюється тим, що розширення сфер інвестування, ускладнення його структури в умовах ринкової трансформації економіки України супроводжується виникненням загроз економічній безпеці, що не мають відповідних та одночасно дієвих механізмів їх нейтралізації. Тому сучасний інвестиційний процес передбачає перехід до якісно нової системи регулювання, яка має функціонувати на основі принципів та критеріїв економічної безпеки. Держава об'єктивно змушена активніше впроваджувати механізм інвестиційного гарантування економічної безпеки, спрямовувати його на взаємозгоджену реалізацію національних економічних інтересів, формувати необхідні, в тому числі ринкові, умови саморозвитку інвестиційних процесів відповідно до внутрішніх та міжнародних викликів.

Аналіз останніх наукових досліджень.

Сучасна проблематика інвестиційних процесів за умов трансформації аналізується в дослідженнях провідних вчених України – Ю.Бажала, В.Базилевича, Є.Бершеди, Л.Борщ, О.Власюка, В.Геєця, А.Гойко, Б.Губського, О.Гаврилюка, М.Денисенка, П.Єщенка, Б.Кваснюка, І.Лукінова, Д.Лук'яненка, О.Махмудова, А.Музиченка, Ю.Ніколенка, О.Носової, В.Осецького, Б.Панасюка, Ю.Пахомова, А.Пересади, Г.Попової, В.Савчука, А.Фукса, А.Чухна, Л.Яковенко, С.Якубовського та інших.

Постановка завдання

- побудувати механізм державного регулювання інвестиційної діяльності;
- навести рівневу градацію в структурі державного механізму інвестиційної безпеки.

Результати

Відносно ролі держави у перебігу реалізації механізму забезпечення інвестиційної безпеки необхідно відмітити наступне:

- держава виступає систематизатором, координатором механізмів ринкового регулювання і самозабезпечення інвестиційної безпеки суб'єктами різних рівнів;
- нарівні з правовим закріпленням найважливіших особливостей реалізації механізму забезпечення безпеки, держава впливає на нього як економічний центр суспільства, будучи включеним в економічний кругообіг на всіх стадіях рушення суспільного продукту;
- держава задає цільові установки, конкретні параметри діяльності по забезпеченню інвестиційної безпеки відповідно до системи національних інтересів в інвестиційній та суміжних сферах.

Останнє твердження, на нашу думку, заслуговує більш детального розгляду. Як було відмічено раніше, ряд підсистем механізму забезпечення інвестиційної безпеки лежить поза сферою прямого впливу держави і обумовлюється мірою розвитку ринкових відносин, особливостями економічної активності окремих суб'єктів господарювання. Можна стверджувати, що певні компоненти цих підсистем, їх особливості формуються стихійно, під дією ринкових сил, індивідуальних пріоритетів економічного розвитку, в перебігу зіткнення економічних інтересів.

При цьому сам перебіг процесів саморозвитку не гарантує не тільки скоординованих дій даних механізмів, але і конкретних цілей його використання. Без зовнішнього регулюючого впливу цільова спрямованість механізму інвестиційної безпеки носить ситуативний характер, виражаючи переважно тактичні пріоритети окремих суб'єктів економічної системи. Тому ключова роль держави складається, передусім, у визначенні вектора забезпечення інвестиційної безпеки, системи узгоджених цілей, які б поділялися всіма господарюючими суб'єктами як цілі здійснення власної економічної діяльності. Базою таких регулюючих впливів виступає, на нашу думку, узгодження економічних інтересів. Саме узгодження інтересів є основою побудови механізму забезпечення інвестиційної безпеки і його формального закріплення за допомогою організаційно-правових форм, юридичних документів. Свої характерні риси механізм узгодження набуває в процесі взаємодії і взаємореалізації економічних інтересів, вибору одного з можливих шляхів їх об'єднання [2, с. 36; 3, с. 11].

Проблема співвідношення і пріоритетності інтересів економічних суб'єктів залишається до сьогоднішнього часу дискусійною. Більшість теоретиків

обмежується констатацією того факту, що механізм узгодження інтересів визначається суттю економічної системи [1, с. 57]. Однак, з нашої точки зору, наведене положення потрібно конкретизувати, виявити шляхи об'єднання економічних інтересів. Серед них виділимо два основоположних напрями, що, певною мірою, взаємовиключають один одного:

– Субординоване підкорення одних економічних інтересів іншим. При цьому в основу побудови механізму забезпечення інвестиційної безпеки закладається суворі ієрархія інтересів “держава – колектив – особистість”. Наведений механізм найбільш типовий для командно-адміністративної системи, його окремі елементи зберігаються в моделях ринкової економіки з сильно розвиненими функціями державного планування.

– Координоване узгодження різноманітних інтересів всіх економічних суб'єктів. Механізм забезпечення інвестиційної безпеки побудований на даному принципі виходить з пріоритетності особистого інтересу споживача. У цьому випадку суспільство приходить до розуміння того, що не субординація, а координація економічних інтересів є найбільш ефективним засобом їх узгодження і реалізації. При цьому інтереси споживача, виробника, держави розцінюються як такі, що мають однакову значущість. Координація інтересів найбільш типова для сучасного ринкового господарства, оскільки в повній мірі відповідає його принципам і особливостям.

Зазначимо, що ні один з вищенаведених механізмів не є універсальним засобом ефективного забезпечення інвестиційної безпеки. У першому випадку має місце ігнорування особистого інтересу, що призводить до руйнування мотивації економічних суб'єктів, зниження стимулюючої ролі потреб, втрати трудових цінностей і соціальних установок населення, розвитку психології економічної залежності від держави. У другому, координація інтересів не завжди відповідає стратегічним цілям розвитку економічної та інвестиційної системи. Поза сферою уваги при цьому можуть залишитися важливі напрями господарського життя, які в сучасних умовах не виступають об'єктом інтересу більшості суб'єктів економіки. Тому можна стверджувати, що в основі ефективного механізму забезпечення інвестиційної безпеки має лежати комбіноване використання процесів координації і субординації, яке максимально відповідає специфіці вибраної ринкової моделі, особливостям економічної діяльності, рівню соціального, політичного, культурного розвитку нації.

Таким чином, роль держави при побудові механізму забезпечення інвестиційної безпеки економічної сфери багато в чому зводиться до визначення цілей економічного розвитку, що схвалюються суспільством, і реалізації механізму узгодження економічних інтересів у інвестиційній сфері на основі обґрунтованого використання елементів їх координації і субординації.

У зв'язку з комплексністю, різноманітністю і складністю завдань економічного розвитку і функціонування, державний механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки доцільно розглядати у розрізі стратегічного, тактичного та оперативного рівнів [5, с.33].

Наявність наведеної рівневої градації в структурі державного механізму інвестиційної безпеки не може не відобразитися і на системі забезпечення безпеки. Саме система безпеки інвестиційної сфери наповнює дані рівні конкретним змістом, дає можливість формалізувати цілі і методи їх досягнення. На практиці такий взаємозв'язок механізму і системи знаходить своє вираження у розробці політики, концепції, стратегії забезпечення національної безпеки, а також у вигляді документів, що характеризують окремі компоненти забезпечення стану безпеки економіки.

На нашу думку, сучасний рівень усвідомлення державою необхідності цілеспрямованої діяльності щодо забезпечення економічної безпеки вимагає системної побудови заходів забезпечення інвестиційної складової економічної безпеки в рамках економічної політики. В перебігу такої діяльності відбувається інтеграція, взаємозв'язок, комплексування всіх компонентів безпеки держави. Важливим моментом ефективного функціонування механізму інвестиційної безпеки є впровадження конкретних аспектів комплексної політики економічної безпеки в сучасне економічне життя. Необхідним засобом такого впровадження виступають функціональні інвестиційно-інноваційні стратегії забезпечення необхідних параметрів функціонування і розвитку національного господарства у відповідності з обраними тактичними та стратегічними пріоритетами.

Очевидно, що ефективна реалізація цих стратегій в рамках єдиної економічної політики не можлива без створення налагодженої і надійної системи державного впливу на економіку, яка б дала можливість здійснити з найменшими витратами регулювання найважливіших економічних перетворень, а також здатної взяти на себе функції управління і підтримку економіки країни на безпечному рівні. У цьому виявляється найтісніший методологічний зв'язок процесів забезпечення інвестиційної складової економічної безпеки з системою державного регулювання загалом [6, с. 101]. При цьому необхідно чітко визначити межі і критерії державного втручання в економіку, зокрема, межі державного сектора, а також забезпечити розвиток ефективних методів державного регулювання.

Постановка і визначення стратегічної мети інвестиційної складової економічної безпеки будуть утруднені без конкретизації відповідних завдань і заходів по її забезпеченню. У зв'язку з цим правомірним вважаємо констатувати важливість комплексного інформаційного і наукового забезпечення як необхідних елементів механізму інвестиційної безпеки держави. В цьому контексті має посилюватись зв'язок економічної теорії і економічної політики держави, формуватись комплекс ідеологічного забезпечення вирішення важливих національних і міжнародних соціально-економічних проблем. Не менш важливим є розгляд інвестиційного механізму забезпечення економічної безпеки з точки зору узгодження та гармонізації його макро та мікроекономічних складових.

На макроекономічному рівні основними завданнями є: підвищення сукупного попиту; збільшення норми заощаджень і формування сприятливого інвестиційного клімату, що сприяє трансформації нагромаджень в інвестиції; забезпечення переливу фінансових і виробничих ресурсів від нежиттєздатних підприємств і секторів до ефективних виробників і в сектори зростання; стимулювання експорту і його диверсифікації; регулювання імпорту з метою захисту вітчизняних виробників в рамках загальноприйнятих процедур. На мікроекономічному рівні у перебігу здійснення заходів по забезпеченню економічної безпеки на перший план виходять завдання підтримки і стимулювання розвитку економічно ефективних підприємств і організацій, ліквідації або реорганізації неефективних економічних структур, організації погоджувального процесу з метою гальмування зростання цін, впровадження ринкових норм поведінки економічних суб'єктів.

Таким чином, можна виокремити принципові умови, на яких має будуватися механізм державного регулювання інвестиційної діяльності, а саме:

– першочергова реалізація інвестиційних проектів з низькою капіталомісткістю, з порівняно коротким строком реалізації, досить швидкою окупністю й високою ефективністю. Інвестовані галузі мають виробляти переважно продукцію масового попиту, здатну витримати конкуренцію з імпортованими аналогами, що мають стійкий попит на внутрішньому ринку, а також експорторієнтовані товари та послуги;

– заохочення інвестицій, що спрямовуються на заміну застарілого виробничого апарату на основі нових технологій, перш за все таких, що зберігають імпортні та інші дефіцитні ресурси, використовуючи при цьому наявний вітчизняний інноваційний потенціал та забезпечуючи імпорт переважно не товарів та послуг, а технологій і “ноу-хау”;

– відновлення інвестиційної функції бюджету, що має виражатись у тому, що інвестиційні проекти, які пройшли процедуру незалежної сертифікації,

матимуть високу частку державної підтримки;

– зменшення обов'язкової норми резервування для комерційних банків, які займаються реалізацією інвестиційних програм у реальному секторі економіки;

– усунення диспропорцій, пов'язаних із необґрунтованими пільгами, деформованою структурою цін, високими податковими ставками. Акцент при цьому має бути зроблено не на механічному зниженні податків, а на такій зміні механізму оподаткування, яка б пов'язала пільги з реальним здійсненням інвестицій та зростанням виробництва. Наш підхід щодо механізму державного регулювання інвестиційної діяльності корелює із позицією інших дослідників даної проблеми [4, с. 342-343].

Важливим аспектом державного регулювання інвестиційного процесу є зростання попиту та пропозиції на інвестиційні ресурси в плані: аналізу об'єктів інвестування; черговості інвестування; ролі в економічній системі; аналізу ризику та прибутковості інвестицій; управління надходженням інвестицій. Таке регулювання можливе лише за умов наявності відповідного правового простору. Отже, в основі регулювання інвестиційної діяльності має бути відповідна законодавчо-нормативна база, що є особливо важливим для України. В цілому загальна риса правової основи інвестиційної діяльності в Україні – її невідпрацьованість. Окрім того, що інвестиційне законодавство є досить недосконалими, має місце ще й таке маніпулювання з правовим полем, яке неприйнятне для цивілізованого ринку. Недосконалість законів доповнюється їх нестабільністю, хоча це деякою мірою пов'язано саме з процесом удосконалення низки законів, які визначають інвестиційну діяльність.

Необхідно привернути увагу і до наступних, методологічно важливих, на наш погляд, концептуальних підходів, що визначають інвестиційно-інноваційну стратегію держави, спрямовану на удосконалення української економіки, прискорення соціального прогресу в суспільстві та зміцнення національної безпеки. Мова йде перш за все про механізми бюджетної підтримки інвестування української економіки.

Одним із найважливіших наслідків глобалізації є формування такого феномена захоплення і перерозподілу економічної влади як глобальна конкуренція. Суперництво економічних суб'єктів мікро-, мезо-, макро- та мега- рівнів за найкращу реалізацію своїх економічних інтересів у новому глобальному соціально-економічному середовищі набуває комплексного характеру, охоплюючи не тільки усі наявні підсистеми сучасної світової економіки, а й боротьбу за їх майбутні контури та відповідне чільне місце у цьому майбутньому.

Очікуваний успіх та сфера економічного впливу країни безпосередньо визначається її поточною та перспективною конкурентоспроможністю, підйоми якої на початку XXI-го сторіччя закладаються вже не стільки класичними порівняльними перевагами, скільки складною системою взаємопов'язаних детермінант, стрижнем якої є наявність інтегративно-інноваційних ядер саморозвитку національної економіки і відповідних цілісних відтворювальних контурів – кластерних комплексів технологічно пов'язаних сполучених і підтримуючих галузей, що органічно поєднують всі складові життєвого циклу продукції, дозволяють досягти максимального ефекту системного опанування крупних сегментів світового ринку й стають носіями глобального економічного зростання.

Економіці України притаманна особлива продуктивно-доходотворча роль металургійного комплексу в суспільному відтворенні й торговельно-експортних відносинах, що зумовлює ситуацію, коли він очолює список пріоритетів державної промислово-структурної та інноваційно-інвестиційної політики.

Висновки

Таким чином, механізм реалізації інвестиційної безпеки як система включає ринковий, державний механізм та механізм інвестиційного партнерства в економічній сфері. В умовах транзитивної економіки України, яка характеризується як економіка достатньо низької якості і ефективності, коли вона розвивається краще в умовах вільного ринку ніж під впливом державного регулювання, що здійснюється як управління за відхиленнями, доцільно сприяти формуванню вільного інвестиційного ринку.

Література

1. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. –К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи: Монографія / М.Г.Чумаченко, С.С.Аптекарь, М.Г.Білопольський та ін.; Відпов. ред. М.Г.Чумаченко; АЕН України, ІЕП НАН України. – Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2003. – 292 с.
3. Національний інвестиційний потенціал як фундамент економічного зростання в Україні. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень, Центр антикризових досліджень. – К., 2001. – 48 с.
4. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / За ред. Б.Є.Кваснюка. – К.; Харків: Форт, 2003. – 409 с.
5. Сиволап Л.А. Пріоритети створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземного інвестування // Економіка: проблеми теорії та практики: 36. наук. праць. Вип. 91. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С. 32-39.
6. Сухоруков А.І. Принципи інвестиційної політики в Україні / Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку національної економіки: 36.наук.пр. / НАН України. Об'єдн. ін-т економіки / Ред. кол. Сухоруков А.І. (відп.ред.) та ін. – К., 2004. – 234 с.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"